

VÁRDAI VIKTÓRIA JÁDE

A szakértők és a szakvélemény új helyzetének lehetőségei a büntetőeljárásban

Újfajta jogfejlődést biztosít-e az Alaptörvény a magyar jogrendszerben?

A jogfejlődés módjai

Jogfejlesztés szempontjából szükséges külön választani a kontinentális és az angolszász jogrendszert. A kontinentális jogrendszerben ez elsődlegesen a törvényalkotás útján valósul meg, különösen akkor, amikor az – igazodva a társadalmi fejlődéshez – leképeződik a jogszabályokban. Ennek módja többféle lehet. Egyrészt igazodás a nemzetközi normákhoz és egyezményekhez azok nemzeti jogszabályba történő implementálása folytán, másrészt a nemzeti jogrendszer igazodása a hazai megváltozott társadalmi viszonyokhoz.

Az angolszász jogrendszerben a jogfejlesztés inkább bírói feladat, mikor – szintén a változó társadalmi helyzetek okán – az esetjogot a korábitól eltérő módon értelmezi.¹

Tekintettel arra, hogy Magyarország – nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségei folytán – mindkét fejlődési úton haladhat, ezért e tanulmányban a fenti két irány megjelenését és egymásra hatását is vizsgálni szükséges.

Néhány szó az Alaptörvény elfogadásáról

Az Országgyűlés Alkotmányelőkészítő eseti bizottsága koncepciótervét 2010. december 2. napján hozta nyilvánosságra.² A javaslatot az Országgyűlés – 9/2011. (III. 7.) számon – 2011. március 7. napján fogadta el. Ezt követően – a Velencei Bizottság véleményét³ is figyelembe véve – 2011. április 18. napján pedig az Országgyűlés 262 „igen”, 44 „nem” és 1 „tartózkodás” mellett fogadta el Magyarország új Alaptörvényét.

¹ KOVÁCS Péter. *A nemzetközi jog fejlődésének lehetőségei és korlátai a nemzetközi bíróságok joggyakorlatában* (Értekezés az MTA doktora cím iránt benyújtott pályázathoz) http://real-d.mtak.hu/280/4/KovacsPeter_5_Mu.pdf (2011. 12. 30.) Az Alkotmánybíróságok jogfejlesztő tevékenysége is ezen a módon történik.

²http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_biz.keret_frissit?p_szerz=911&p_ckl=39&p_biz=1005&p_nyelv=HU (2011. 12. 24.)

³ A Velencei Bizottság (Joggal a Demokráciáért Európai Bizottság) a Velencében tartott 86. plenáris ülésén fogadta el állásfoglalását a magyar alkotmányozási folyamat során felmerült három jogi kérdéstről. (Kiadásra került Strasbourgban 2011. március 28. napján 614/2011. számon CDL-AD(2011)001) http://tasz.hu/files/tasz/imce/2011/opinion_on_hungarian_constitutional_questions_enhu.pdf (2011. 12. 25.)

A sarkalatos törvények

Alaptörvényünk – mint a legtöbb alkotmány általában – sok keretjellegű rendelkezést tartalmaz. Az alkotmányozás folyamatával egyidejűleg előrevetített koncepció értelmében a sarkalatos törvények⁴ hivatottak a jövőben az alkotmányos elvek és intézmények részletszabályainak rögzítésére, melyet a törvényhozás hihetetlen felgyorsulása is visszaigazolni látszik.

Jelen tanulmány szempontjából a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény bír jelentőséggel a bírákat és a bíróságokat érintő rendelkezések, valamint az egységesíteni kívánt ítélkezési gyakorlat kapcsán.⁵

A bíróságokat és a bírákat érintő rendelkezésekről

A bírákra és bíróságokra vonatkozó alaptörvényi rendelkezések lényegüket tekintve nem változtak. Változott a bíróságok elnevezése (az Alaptörvény csak a legfelső szintet rögzíti, a szervezeti struktúra kialakítása a sarkalatos törvényre maradt), pontosításra került a bírák függetlensége,⁶ bírák esetében alkotmányi szinten rögzítésre került a minimum és a maximum életkor⁷ – kivétel ez alól a Kúria elnöke, akinek megbízatása – egyebekben – hat évről kilenc évre emelkedett – valamint újdonság a korábbiakhoz képest a 28. cikk⁸ bevezetése.

Egységesíteni kívánt ítélkezés

E célkitűzés már korábban is megjelent az Alkotmányban,⁹ s az Alaptörvény e rendelkezést¹⁰ a 28. cikk beiktatásával kívánta megerősíteni.

Az Országgyűlés által 2011. november 28. napján elfogadott „igazságügyi törvénycsomaggal”¹¹ részleteiben nem kívánok foglalkozni,¹² csupán a tanulmányt érintő „újdonságokra” hívnám fel a figyelmet.

Az Európai Unióhoz való csatlakozást követően, illetőleg az egyes nemzetközi egyezmények kapcsán joghatósággal bíró bíróságok ítélkezésében az esetjogok megléte és alkalmazása a legjellemzőbb. Ennek jelentősége a korábbiakhoz képest a Lisszaboni Szerződésbe integrált Alapjogi Charta kapcsán felerősödni látszik, illetőleg a magyar bíróságok egyre többször fordulnak az Európai Bírósághoz előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását kérve. A nemzeti és az uniós joganyag ilyen komplex alkalmazása előmozdítja az ítéletek kellő megalapozottságát, azonban eltérő jogalkalmazást kíván a bíráktól és az ügyvédektől egyaránt. Az angolszász jogrendszer felé való eltolódást – mint a jogfejlődés esetleges útját – vetítette előre a Be.-t módosító, a kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályait bevezető, 2011. évi LXXXIX. törvény egyes rendelkezése is.¹³

⁴ Az Alkotmányhoz képest az Alaptörvényben a sarkalatos törvények tárgykörének száma lényegileg nem változott (28-ról 26-ra csökkent).

⁵ A későbbiekben kifejtem, hogy ez lehet egy elmozdulási irány (az angolszász jogrendszer felé történő elmozdulás miatt) a jogfejlődésre.

⁶ Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése szerint „ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak.” (Ezirányú függetlenségük egyebekben már az Alkotmányból is kiolvasható volt.)

⁷ Ennek indokoltsága, szűkségessége, illetőleg alkotmányban történő rögzítése több kérdést is felvet. Erre vonatkozó kétségeit a Velencei Bizottság is rögzítette, érdemben magyarázatot a jogszabály előkészítője sem adott.

⁸ Az elérni kívánt cél egyértelmű, a megfogalmazás mégsem szerencsés. A jogszabályok értelmezésekor nem lehet cél sem az erkölcsösség, de különösen nem a gazdagságosság.

⁹ 47. § (2) bekezdés

¹⁰ 25. cikk (3) bekezdés

¹¹ A három törvény a 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról, a 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról, valamint a 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségekről.

¹² Részletes elemzést lásd: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Velemeny_az_igazsagugyi_torvenycsomagrol_EKINT_MHB_TASZ.pdf (2011. 12. 26.)

¹³ 2011. évi LXXXIX. törvény 23. §, Be. 554/N §.

Ezt erősíti az új Bszi. második részének III. fejezete is.¹⁴ A Kúria a jogegységi határozatok mellett „joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, valamint elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé”. A jogegységi határozatok alkalmazására és kezdeményezésére vonatkozó szabályok lényegileg nem változtak.¹⁵

Újdonságot jelent a joggyakorlat-elemző csoport létrehozása, melynek feladata az ítélkezési gyakorlat vizsgálata a Kúria elnöke által meghatározott vizsgálati tárgykörökben. Azon túl, hogy a munkájáról a csoport összefoglaló jelentést készít – melynek közzététele kötelező – illetőleg annak alapján – a szükséges feltételek fennállása esetén – jogegységi eljárás indulhat, a valódi, az ítélkezés egységesítését előmozdító tevékenysége nem olvasható ki a jogszabályból.

Az elvi bírósági határozat, illetőleg az elvi bírósági döntés kérdésében is hasonló a helyzet. Lényegileg – túl azon, hogy azok meghozatalának módját és közzétételének lehetőségét¹⁶ törvénybe iktatták – maga a szabályozási rendszer nem változott, az egységesítés szándékát szintén nem olvashatjuk ki a jogszabályból.

Összefoglalva tehát elmondható, hogy a jogalkotói szándék az ítélkezési gyakorlat egységesítésére üdvözlendő, azonban igazán kézzel fogható szabályok – melyek valóban biztosítják ugyanazon tényállások alapján a közel azonos ítéletek meghozatalát – még mindig nincsenek.

Az igazságszolgáltatásban feltétlen érvényesülést kívánó jogokról

A bírósági eljárásban – de különösen a büntetőeljárásban – feltétlen érvényesülést kívánó jogokat az Alaptörvény XXVIII. cikke rögzíti. Az 1998. évi XIX. törvény és az Alaptörvény alapjogi rendelkezéseinek összhangját, illetőleg annak hiányosságait tanulmányában Tremmel Flórián részletesen kifejti,¹⁷ különös figyelemmel az Emberi Jogok Európai Egyezményére is. Leszögezi, hogy jogállami igazságszolgáltatásról csak akkor lehet beszélni, ha az alkotmányban, illetőleg a Be.-ben rögzített valamennyi alapelv (alapjog) maradéktalanul érvényesül.

Jelen tanulmányban – annak témájára tekintettel – a tisztességes eljáráshoz, a védelemhez való joggal, valamint az ártatlanság vélelmével foglalkozom részletesen.

A tisztességes eljáráshoz való jog

Ezen jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél.¹⁸

A tisztességes eljárás magában foglalja az ésszerű időn belüli elbírálás követelményét.¹⁹ Tekintettel azonban arra, hogy „A büntetőügynek a sorsától emberek sorsa függ. Nemcsak a terhelté, hanem másoké is [...] A büntetőeljárás olyan hatalom, amely embereket törölhet ki az élők sorából, megfoszthatja őket szabadságuktól, vagyonuktól, becsületüktől.”²⁰ büntetőügyben, sem perhatékonyaságról, sem pedig pergazdaságosságról nem lehet beszélni. Az erre való törekvés és létjogosultságuk – megfelelő jogi garanciák mellett – kétségbe vonha-

¹⁴ „A bíróságok feladatai az ítélkezés egységesítésének biztosítása érdekében”

¹⁵ Bszi. 32-45. §-ai rendezik.

¹⁶ Bszi. 31. § (2) bekezdés.

¹⁷ TREMMEL Flórián: *A büntetőeljárás alapelvei az új Alaptörvény tükrében*. In: Drinóczi Tímea (szerk.) Magyarország új alkotmányossága, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011. 179-190.

¹⁸ XXVIII. cikk (1) bekezdés.

¹⁹ Ennek megjelenése újdonság az Alkotmányhoz képest, mely „a várható Be. módosítás során ismételen előtérbe helyezi a büntetőeljárás egyszerűsítésének és gyorsításának örökzöld kérdését”. TREMMEL, 2011. 183.

²⁰ KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*, Közigazgatási és Jogi Könyvtudó, Budapest, 1962. 121.

atlan, bár sok kérdést is felvet.²¹ A tisztességes eljárás összetevőinek felsorolása – épen e jog jellege miatt – nem lehetséges.²² ²³ A tisztességes eljáráshoz való jog – az emberi méltóságból történő eredeztetése miatt is – önmagában nem, részterületei²⁴ azonban korlátozhatóak

Az ártatlanság védelme

A XXVIII. cikk (2) bekezdését Tremmel több okból is kritizálja. Véleménye szerint ugyanis az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk 2. pontjának átvétele lett volna szükséges („Minden bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg a bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.”) Ennek oka kettős. Egyrészt az Alaptörvény hivatkozott cikkét részben megismétlő Be. 7. §-a „azt a látszatot kelti, hogy bűnügyben nemcsak a terhelt, hanem mások bűnössége [...] (is) kockán forogna.”²⁵ Másrészről a fent rögzített Emberi Jogok Európai Egyezményének rendelkezése jobban értelmezhetővé tenné az ártatlanság védelmének folyamatát, különösen a bizonyítás terhet (*onus probandi*), a kétség esetén a terhelt javára döntést (*in dubio pro reo*), valamint az önvádra kötelezés tilalmát (*nemo tenere*).²⁶

Az ártatlanság védelme nem abszolút jog, megfelelő alkotmányos jog vagy más alkotmányi érték védelmében szükséges és arányos módon korlátozható, hiszen az államnak nem csak joga, hanem kötelezettségei is büntetőjogi hatalmának gyakorlása, melynek során kényszerintézkedéseket foganatosíthat, ezzel akár az eljárás alá vont személy alkotmányos jogait súlyosan korlátozva. Az AB kifejtette, hogy az előzetes letartóztatás nem büntetés, hanem a büntetőigény hatékony érvényesítését, a büntetőeljárás sikerének biztosítását és a büntetés esetleges végrehajthatóságát célzó intézkedés, így nem ellentétes az ártatlanság védelmével.²⁷

Az ártatlanság védelmének egy vetülete – noha arra több Strasbourgi Bírósági ítélet is felhívta a figyelmet, illetőleg az Európai Közösségek Bizottsága által 2006-ban elfogadott Zöld Könyve²⁸ is rögzítette – nem érvényesül a hazai ítélezésben. Ugyanis „az olyan határozat, amelyben az érintett bűnösségét nem mondják ki, nem tartalmazhat olyan rendelkezést, illetve olyan megállapításokat, amelyek a bűnösségre utalnak vagy arra, hogy a bűncselekmény elkövetésének gyanúját az érintettel szemben az eljárás nem oszlatta el. Ha például a pergazdaságossági megfontolásból a kis súlyú bűncselekmény miatt indult eljárást, az ügy érdemi kivizsgálása nélkül lezárják, úgy a határozatban kerülni kell minden olyan megállapítást, amely a bűncselekmény elkövetésére utalna. Ugyancsak sértheti ilyenkor az ártatlanság védelmét az ún. járulékos kérdésekben hozott, és az érintett számára kedvezőtlen – így a

²¹ Távollévő terhelttel szembeni eljárás (Be. 526-532. §), tárgyalásról lemondás (Be. 533-542. §), tárgyalás mellőzése (Be. 543-550. §), kiemelt jelentőségű ügyek (Be. 554/A-N §).

²² Néhányat azonban szükséges rögzíteni: bíróság (törvény) előtti egyenlőség, törvényes bírótól való elvonás tilalma, az eljáró szerv pártatlansága, az eljárás ésszerű időn belüli megkezdése, a határozathozatalhoz való jog, a bírósági eljárás nyilvánossága, az indoklási kötelezettség, az anyanyelv használatának joga, a bírósági jogkörben okozott kár megtérítéséhez való jog, a büntetőeljárás sajátos garanciarendszere.

²³ CHRONOWSKI et al.: *Magyar Alkotmányjog III.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 270-273.

²⁴ Ilyenek lehetnek az adatvédelmi szabályok, személyiségi jogok védelme, titokvédelmi szabályokon keresztül érvényesülő államérdek.

²⁵ TREMMEL, 2011. 186.

²⁶ Tremmel véleménye szerint, ezen három korollárium alkotmányi szintű rögzítése azért is szükséges lenne, mert ez esetben szabálysértési és fegyelmi ügyekben is kizárható lenne a jogállamisággal össze nem egyeztethető inkvizitórius jellegű eljárás.

²⁷ CHRONOWSKI et al., 2006. 273-275.

²⁸ COM (2006) 174.

költségek viselésére kötelező vagy kártalanításból kizáró – döntés, ha ennek motívuma a gyanú fennmaradása.”²⁹

A védelemhez való jog

E kérdéskör dogmatikai tárgyalását – a kiemelt jelentőségű ügyek kapcsán kibontakozott parázs szakmai vitára tekintettel – jelen tanulmányban mellőzöm.³⁰ Nem volt olyan szakmai fórum a rendelkezés hatályba lépése óta, (2011. július 13.) ahol ne került volna napirendre a kérdés. Nem csupán azért, mert egy szinte teljesen új eljárásra a jogalkotó egyáltalán nem hagyott felkészülési időt, hanem azért is, mert itt jelent meg legmarkánsabban a védelemhez való jog indok nélküli korlátozása, gyakorlatilag megszüntetése. A Magyar Ügyvédi Kamara elnöke 2011. július 25. napján kelt beadványában³¹ kérte, hogy az Alkotmánybíróság „állapítsa meg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 17. § (9) bekezdésének, 209. § (1) bekezdésének, 554/C §-ának, valamint 554/H §-ának³² alkotmányellenességét, és semmisítse meg az idézett rendelkezéseket, minthogy azok a Magyar Köztársaság Alkotmányának 55. § (2) bekezdésébe,³³ 57. § (1) bekezdésébe³⁴ illetve 57. § (3) bekezdésébe³⁵ ütköznek.”

Az Alkotmánybíróság 1149/C/2011. számon hozott, 2011. december 19. napján kelt határozatában³⁶ kimondta – többek között – hogy a terheltet nem lehet a törvényes bírójától elvonni,³⁷ érvényesülnie kell a hatalommegosztás elvének, melynek alapján a nyomozási bíró – az ügyész vagy a nyomozó hatóság taktikai szempontjai alapján – nem csorbíthatja a fegyverek egyenlőségének elvét.

Jelen címben – védelemhez való jog – a hivatkozott Be. § második mondata a legfontosabb. „Az Alkotmánybíróság a védelemhez való joggal összefüggésben hangsúlyozta, hogy a védelemhez való jog csak az elkerülhetetlenül szükséges és arányos mértékben, a lényeges tartalmat illetően pedig egyáltalán nem korlátozható [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 44.; 22/1994. (IX. 8.) AB határozat, ABH 1994, 127, 130.; 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91.]” A Strasbourgi Bíróság több esetben is utalt arra, hogy a védővel való kapcsolatfelvétel lehetőségét már az őrizetbe vételtől kezdve biztosítani kell. Ennek oka nem csupán a védelemhez való jog maradéktalan érvényesülése, hanem az, hogy egyéb, a büntetőeljáráásban lényeges garanciális elvek is érvényesülhessenek.

Büntető eljárásjogunk rendszerbeli elhelyezkedése

²⁹ KONDOROSI Ferenc – LIGETI Katalin: *Az Európai Büntetőjog Kézikönyve*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 714.

³⁰ XXVIII. cikk (3) bekezdés. CHRONOWSKI et al., 2006. 275-277.

³¹ A teljes beadvány szövege: http://www.magyarugyvedikamara.hu/common/file-servlet/document/365/default/doc_url/onallo_ind_be.pdf (2011. 12. 26.)

³² Rögzítetni szükséges, hogy az eredeti – az Alkotmánybírósághoz továbbított – beadványban az indítványozó a Be. 554/G §-ának megsemmisítését kérte.

³³ Alaptörvény IV. cikk (3) bekezdés.

³⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés.

³⁵ Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdés.

³⁶ http://www.mkab.hu/admin/data/file/1147_1149_11.pdf (2011. 12. 27.)

³⁷ A bíró(ság) pártatlanságának, illetőleg pártatlanság látszatának minden körülmények között meg kell maradnia, illetőleg az eljárásban részt vevő személyeknek – jelen esetben az ügyésznek – nem adható olyan többletjogosultság, amely a másik fél számára nem adható, vagy az fogalmilag kizárt.

A nem földrajzi értelemben vett európai büntető igazságszolgáltatási rendszerek két típusát szokás megkülönböztetni; egyik az akkuzatórius, a másik pedig az inkvizitórius rendszer.³⁸ Ezt követően alakult ki a vegyes rendszer. A vádelvű eljárás elemeinek az átszivárgása az nyomozóelvű eljárásba jobban tetten érhető, tagadhatatlan azonban, hogy az angolszász jogrendszer napjainkban már nem őrzi korábbi „tisza” jellegét.³⁹

A vegyes rendszerben megmaradt – többek között – az inkvizitórius eljárás nyomozati szakasza, a bíró meghatározó, irányító szerepe, valamint az „akta dominanciája”, azonban a vádelvű eljárás ügyféli per jellege kontradiktórius jellegűre finomodott.⁴⁰ Ezt tovább erősítette a modern igazságszolgáltatási (alap)elvek megjelenése is.

A jelenleg hatályos Be. szintén a vegyes rendszer elemeit, a kontradiktórium követelményeit követi és erősíti.⁴¹

A nyomozóelvű eljárás – nevéből is következően – szükségszerűen két jól elhatárolható szakasza osztozza az eljárás menetét, ahol is a híd maga a vád.

A nyomozati szak feladatát és célját a Be. 164. § (2) bekezdése rögzíti: „A nyomozás során fel kell téríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e.”

A bíróság feladata – és egyben monopóliuma – az igazságszolgáltatás. Ennek során – a vád alapján – a büntetőjogi felelősségről a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményéhez képest [ítélettel] dönt. Természetesen ez a bíróság feladatának erőteljes leegyszerűsítése, de szemléletesen mutatja, hogy a két szakasz feladata és célja mennyire eltérő.⁴²

Szakértők helyzete a büntetőeljárásban

A Be. taxatív felsorolja a bizonyítási eszközöket és a bizonyítási eljárásokat.⁴³ A bizonyítási eszközök közül az egyik a szakvélemény. A Be. 99. § (1) bekezdése kimondja: „Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.” A rendelkezés értelmezése és alkalmazása során a „különleges szakértelem” tisztázása és konkretizálása szükséges. A „különleges” kifejezés jelen helyzetben arra utal, hogy a bizonyítandó tény megállapítása vagy megítélése a jogi szakértelem kompetenciáját meghaladja, azaz nem jogi (szak)kérdés. További feltétel, hogy a bizonyítandó ténnyel kapcsolatban felmerülő kérdésre legyen a Be.-ben meghatározott válaszadásra kötelezhető személy.⁴⁴ Ezt egészíti ki egy harmadik szempont, mely eligazítást nyújt abban – ide

³⁸ Az összefoglaló megjelölést azért használom, mert a később kifejtettek az 1896. évi XXXIII. törvénycikk óta megjelent valamennyi büntető eljárásjogi kódexünk jellemzője. Míg az elsőre a klasszikus példa az angolszász eljárási rend, addig utóbbira – annak tiszta formájára – minden egyéb európai ország példa lehet a 18. század végéig.

³⁹ ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 68-82.

⁴⁰ Szükségesnek tartom kiemelni, hogy e jelleg leginkább a bírói szakra jellemző. A nyomozati szakban – természetesen – az oly’ sokszor emlegetett, a modern eljárásokra jellemző „fegyverek egyenlőségének elve” nem érvényesülhet maradéktalanul.

⁴¹ Az 1998. évi XIX. törvény megalkotása előtt elfogadott 2002/1994. (I. 17.) Kormányhatározat is erősíteni kívánta a kontradiktórius jellegét. Megjelent az új Be.-ben – bár e rendelkezést még hatályba lépése előtt kivették a törvényből – a felek általi keresztkérdések lehetősége is. Ennek egy „finomabb” formája a mai napig hatályban van (a tanúk meghallgatására vonatkozóan), illetőleg megjelent a kiemelt jelentőségű ügyek bevezetésével.

⁴² A két szakasz dogmatikai elhatárolását és az azonban érvényesülő jogokkal kapcsolatos részletes szabályokat lásd Uo. 554-558.

⁴³ Az 1973. évi I. törvényben még meglévő „különösen” szó megléte biztosította annak lehetőségét, hogy a tudomány fejlődésével mindenkor könnyebben lépést tudjan tartani az eljárásjogi szabályozás. TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 67.

⁴⁴ Erdi Árpád a Tény és jog a szakvéleményben (Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 23-37.) c. munkájában a különleges szakértelem fogalmát a nyomozó hatóság tagjaitól elvart ismerethez igazítja. E gondolat alapja semmiképpen nem vitatható, azonban eljárásjogi garanciák érvényesülésének kérdését vetheti fel.

nem értve a szakértő kötelező alkalmazásának eseteit – hogy az adott tény megítéléséhez szükséges-e szakértő kirendelése, jelesül hogy a bizonyítandó tény nem lehet más bizonyítási eszközzel vagy bizonyítási eljárással hitelt érdemlően igazolni.

Mint fentebb kifejtettem, a nyomozati szak és a bírósági eljárás feladata és célja eltérő, ezért kérdés, hogy a szakértő helyzete és szerepe is eltérő-e. Ehhez magát a két szakaszt szükséges kicsit jobban elemezni.

Kadlót Erzsébet egy tanulmányában felhívta a figyelmet arra a téves – és ezért megszüntetendő – ügyészi gyakorlatra, miszerint: „A nyomozás mindaddig nem zárható le, amíg a nyomozó hatóság a bűnösséget alátámasztó összes bizonyítékot össze nem gyűjtötte, az ügyésznek pedig a vádemeléskor tárgyilagos mérlegeléssel el kell jutnia a terhelt bűnösségéről való, bizonyosságot elérő (a bíróval lényegében azonos) meggyőződésig.”⁴⁵ Éppen ezért sok esetben – mikor is mérlegelés tárgya a szakértő kirendelése – az valójában szükségtelen. Kétségtelen tény, hogy sokszor nehezebb egyéb módon a bizonyítékok beszerzése, illetőleg az komolyabb taktikai felkészülést igényel, mégis egyfajta költség-haszon elemzést kell végezni a kirendelő határozat megírása előtt. Vitathatatlan, hogy e döntés meghozatala összetett, hiszen mérlegelni kell, hogy a már rendelkezésre álló bizonyítékok elegendőek-e a vád számára ahhoz, hogy dönteni tudjon, vádat emel-e a gyanúsítottal szemben, bizonyítékinesség esetén a szakértőtől várható-e érdemi előrelépés az ügyben, de legfőképpen azt kell tisztán látni, hogy a szakvélemény elősegíti, vagy megerősíti-e a nyomozás során a Be. 164. § (2) bekezdésében rögzített feladatok teljesülését, jelesül a bűncselekmény és az elkövető személyének felderítését. Fontos azonban, hogy az ügyésznek átadott „mérleg” soha nem lehet *Justicia* mérlege!

A nyomozás során Be. 111. § (2) bekezdésében biztosítottak – különös tekintettel a hatályon kívül helyezett (3)-(4) bekezdésekre – valójában csak lehetőség a terhelt és a védő számára az ügyész diskrecionális jogkörére tekintettel. Ezzel ellentétben a 112. § rendelkezése már többletjogokat biztosít a védői oldalnak azáltal, hogy a szakvélemény, – ha adott esetben „csak” okirati bizonyítékként is – de felhasználható az eljárás mindkét szakaszában.⁴⁶

E rendelkezéssel máris áttértünk a bírósági szakra, mely a valódi bizonyítás helyszíne. A tárgyalóteremben ugyanis már érvényesülnie kell minden alapelvnek és -jognak, az ügyész, mint közvádoló, s ezáltal a nyomozást felügyelő, személyből a védővel azonos közreműködővé válik, s helyütt érvényesül a kontradiktórium követelménye is. A bizonyítás urává – a felek indítványait figyelembe véve – a bíró válik.

A kérdés továbbra is az, hogy a szakértő helyzete és szerepe a fent vázolt két lényegileg eltérő szakban más-e.

A jelenleg hatályos Be. 76. § (1) bekezdése felsorolja a bizonyítási eszközöket. Ezekhez csupán két esetben rendelhető – biztosan és végső soron – (természetes) személy. Tekintettel arra, hogy e személyek egyikét sem a határozza meg Be. 42. §-a, valamint a 103. § (5) bekezdése, továbbá a törvény egyéb rendelkezéseiből úgy foglalhatunk állást, hogy a szakértő helyzete és szerepe a tanúéhoz hasonló.

A szakértőt azonban többletjogok illetik, illetőleg kötelezettségek terhelik:

– nem csupán igazmondási, hanem véleményadási kötelezettsége is van,

⁴⁵ KADLÓT Erzsébet: *A „vád igazsága”*. In: Erdei Árpád (szerk.) *A büntető ítélet igazságtartalma*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010. 35-36. E kijelentését a szerző éppen annak hibás volta miatt teszi meg.

⁴⁶ Tekintettel arra, hogy ez esetben a költségeket a terheltnek kell megelőlegeznie, ezért – ha büjtatva is, de – diskriminatív jellegű intézkedésnek tekintendő, illetőleg felvetheti a Tremmel által is jelzett kérdést, miszerint: „Vajon mit ér (jelent) az ártatlanság vélelmének elve az olyan büntetőeljárásban, amelyben elvárják, hogy a terhelt tisztázza magát a vád alól...?”) TREMMEL, 2011. 186-187.

– véleményadási kötelezettsége nem csupán az általa észlelt tényekre, hanem azokból – különleges szakértelme folytán – következtetések levonására is vonatkozik,
 – szigorúbb eljárási szabályok (kizárás, felmentés),
 – szélesebb jogkör (iratok megismerésének joga, felvilágosítás kérésének joga, kérdések feltételének joga, eljárási cselekményeknél részvétel joga, tényadatok megállapításánál nincs az eljárásban részt vevő személyeknek kötelező jelenléte),
 – nem csak a költségeinek megtérítésére, hanem díjazásra is jogosult

A fentiekben rögzítettek alapján azonban a szakértő „speciális tanú”. E mivolta megmutatkozik mindkét eljárási szakban, s dogmatikai értelemben azonos is. A törvény rendelkezéseiből kiolvasható továbbá, hogy a bizonyítás feladata és – végső soron – célja, valamint alapelvei mindkét szakban azonosak.

Különbségek azonban mégis vannak, melyeket az alábbiakban foglalok össze:

Nyomozati szakban – figyelemmel annak speciális mivoltára – a kriminalisztikai szakértői vizsgálatok a legjellemzőbbek. Ezek ismeretanyagát a krimináltechnika⁴⁷ ágazatai ölelik fel (nyom-, fegyver-, írás stb. szakkérdés). „A kriminalisztikai szakértők számára feltett kérdések igen nagy része az azonosítás körébe tartozik, ideértve nemcsak az egyedi azonosítást, hanem az ún. csoport (vagy fajta-) meghatározást is. [...] A kriminalisztikai azonosítás lényegében a tárgyi jellegű bizonyítási eszközök felkutatásával, kezelésével, rögzítésével, vizsgálatával, elemzésével és értékelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik. [...] A kriminalisztikai szakértői vizsgálatok végcélja általában az azonosítás, és pedig tárgyak (tárgyi részecskék, tárgyi elváltozások) vagy személyek azonosságának megállapítása, illetőleg különbözőségük kimutatása (azonosságuk kizárása).”⁴⁸

Ezzel ellentétben a bírói szakban – természetszerűleg – nem az azonosítás a legjellemzőbb cél a szakértők igénybevétele során, azonban a vádlott vonatkozásában mégis sok esetben ez is lehetséges, bár leginkább az azonosság kizárása érdekében. Ehelyütt az okozati összefüggések fennállása vagy azok fent nem állása, minősített esetek megállapíthatóságának alátámasztása, de legtöbbször a vádlott vagy a tanúk állításainak alátámasztása vagy cáfolata a célja a szakértők igénybevételének. A sort természetesen az ügyek különleges mivolta és egyedisége miatt lehetne folytatni. A fent vázoltak csak a legjellemzőbb kirendelési okok között szerepelnek, ide nem értve természetszerűleg a kötelező eseteket.

A szakértők helyzetének várható változásai

Ehelyütt az amerikai jogrendszer eltérő rendelkezéseit vázolom, tekintettel arra, hogy ez lehet – véleményem szerint – a magyar jogfejlődés egyik útja, hiszen e rendszerben jelenik meg a kontradiktórium legtöbb eleme, mely jelenleg a magyar eljárásjogban nem érvényesül maradéktalanul.

Az amerikai jogrendszerben a szakértő (*expert witness*) büntetőügyben fontosabb szereplője talán a bírósági eljárásnak, mint a magyar rendszerben. Amennyiben – adott ügy esetén – például sem a vád, sem pedig a védelem nem jelezte szakértő igénybe vételét, úgy a bíróság felhívja a feleket e körben nyilatkozattételre, és szükség esetén intézkedik a kirendelésről.

⁴⁷ „A krimináltechnika feladata, hogy a nyomozás számára műszaki-természettudományos eszközök meghatározott fajtáinak igénybevételével tágítsa az érzéki megismerés lehetőségeinek határát, segítse a nyomok, elváltozások, anyagmaradványok és egyéb tárgyi jellegű adatok és bizonyítékok felkutatását, rögzítését, a szakértői vizsgálatok során pedig minél határozottabban tudja bizonyítani vagy kizárni a bűncselekmény és a vizsgálat tárgya között létező összefüggéseket.” GARAMVÖLGYI Miklós (főszerk.) *Kriminalisztika Általános rész*. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, Budapest, 1961. 51.

⁴⁸ TREMMEL Flórián – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: *Kriminalisztika – tankönyv és atlasz*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 283-284.

Alapvetően elmondható azonban, hogy a szakértőket a vád és a védelem – előzetes jelzés alapján, melyben rögzíteni kell, hogy az adott szakértő mire vonatkozóan nyilatkozik, milyen tény, vagy vélelem igazolására kérte az adott fél a meghallgatást – maga választja ki. Vallomásának alapja legtöbb esetben okirat, s szükség esetén véleményét írásban is meg kell adnia a feleknek. Meghallgatását mindenkor az indítványozó fél kezdi meg, s azt követően a másik fél jogosult kérdések feltételére, a bíró nem. Megengedett a felek számára, hogy az adott szakterületről „kikérdezzenek”, ez esetben az ellenérdekű fél – feltett kérdéseivel – döntheti meg a szakértő nyilatkozatát, mint bizonyítékot. A meghallgatás során a bíró „csupán” a törvényesség őre, aki – adott esetben – felszólítja az esküdtszékét adott kérdésben tett nyilatkozat figyelmen kívül hagyására, s így azt bizonyítékként értékelni nem lehet. Elviekben nincs meghatározva a meghallgatni kívánt szakértők száma egyik ügyben sem, azonban a fent jelzett előzetes bejelentés alapján a bíró mondhatja, hogy szükségtelennek tartja adott kérdésre újabb szakértő meghallgatását, hiszen arra korábban már más szakértő(k) tett(ek) nyilatkozato(ka)t. E jogrendszerben ismeretlen a „szakértők párhuzamos meghallgatása”, hiszen elviekben bármennyi szakértő felvonultatható, és az esküdtszék döntésére van bízva, hogy mely szakértő által tett nyilatkozatot tartja kellően megalapozottnak.

Szintén lényegi eltérés, hogy lehetősége van a tanú, – s ezáltal a szakértő – vallomásának, szavahihetőségének kétségbe vonására. Önmagában nem ez az újdonság, hanem az, hogy ezt az a fél is bejelentheti, aki a tanú megidőzését indítványozta, illetőleg a meghallgatását kérte. Ez az első olvasatban furcsa rendelkezés akkor kap értelmet, ha látjuk, hogy az amerikai eljárásban mindkét oldal a maga „bizonyítási eljárását” végzi. Ebből adódóan az ártatlanság védelme csak látszólagosan korlátoltabb jog, hiszen a védelem stratégiájának fő mozgató rugója nem csupán a vád bizonyítékainak megdöntése, de legalábbis kétségbe vonása, hanem – sok esetben pszichológiai eszközökkel is – a vádlott ártatlanságában való esküdtszéki hit kialakítása és tovább erősítése. Ez az eltérő stratégia a kontradiktórium eltérő értelmezéséből és alkalmazásából adódik.⁴⁹

Természetesen a fent rögzítettek – eltérő eljárási hagyományok alapján – teljes egészében nem vehetők át, és az nem is szükséges. Erősíteni kell azonban a jelzett eltérő kontradiktórius jelleget, mégpedig oly módon, hogy a bírói szakban a feleknek a bizonyítás kérdésében nagyobb szabadságot kell adni. Ez akkor válhat működőképessé, ha a tárgyalási rend később jelzett változtatásai is teret nyerhetnek, mely egyebekben az ügyek ésszerű elintézési határidejének alkotmányi követelményének is jobban megfelelné.

A vád és a védelem jelene

Mint azt már jeleztünk, a vád és a védelem egyenlő helyzete szükségszerűen nem érvényesülhet az eljárás minden szakaszában. Különösen igaz ez a nyomozati szakra,⁵⁰ ahol is a büntetőeljárás alapelvei is csak részben érvényesülhetnek.⁵¹ Ennek ellensúlyozására maga a jogalkotó határozott meg kötelezettségeket a vád terhére,⁵² illetőleg az eljárás fő szakaszában e különbség – legalábbis elvi szinten – kiegyenlítődik.

A bizonyítás során kérdéseket vehet fel az egyedi formában megjelenő bizonyítási teher és bizonyítási kötelezettség, így a Be. 4 § (1) és 28. § (1) bekezdése közötti valójában csak

⁴⁹ <http://federalevidence.com/rules-of-evidence> (2011. 12. 30.)

⁵⁰ A bűnüldöző szervek – az eredményes bűnüldözés végett – többletjogokat és eszközöket kaptak. Ilyen például a titkos információszerezés lehetősége, tanúvédelem, a nyomozhatóságok részére biztosított széleskörű adatkezelési jog.

⁵¹ Nem, vagy csak igen korlátozottan érvényesül például a nyilvánosság, szóbeliség, közvetlenség elve, a védelemhez való jog.

⁵² Például Be. 28. § (1) bekezdés.

látszólagos ellentmondás. A büntetőjogi igény érvényesítése, – így a vádemelés is – állami monopólium, melyről a törvény indokolt esetben – éppen a megfelelő garanciális elvek érvényesülése érdekében – eltérhet. Míg a 4. § (1) bekezdése a bűnösséget alátámasztó bizonyítékok beszerzésének kötelezettségét írja elő a vádló számára, addig a 28. § (1) bekezdése a terheltet terhelő és mentő, büntetőjogi felelősségét súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételét. Vitathatatlan tény az ügyész helyzetének Janus arcúsága. „Az ügyészség, mint közvádhatóság ugyanis igen széles körben felügyeli a büntetőeljárás előkészítő szakaszát, a nyomozást, többé-kevésbé ő maga az eljáró hatóság. Ezzel szemben a bírósági eljárásban már – éppen a vádképviselő ellátásával – csak közreműködő, nem eljáró hatóság, hanem a bűnügy résztvevője. De még a vádképviselő körében is megmutatkozik némi kettősség: pl. a vádat írásban, okiratszerűen az ügyészség vezetője emeli, ezt szóban indítványával és észrevételével az ügyész képviseli.”⁵³

Ezzel szemben a védőre ez a kettősség nem jellemző. A nyomozati szakra – értelemszerűen és a fentebb jelzettek okán – egyfajta korlátozott jogosultság jellemző. Korábban már vázoltam a védelem helyzetét az új Be.-beli rendelkezések vonatkozásában. Jelezttem azt is, hogy a kontradiktórium újraértelmezése, illetőleg annak elemeinek kiszélesítése lenne szükséges a tárgyalási szakban, tekintettel arra, hogy annak hiánya lényegesen beszűkíti a védő mozgásterét. A későbbiekben jelzett változások azonban lehetőséget teremtenének arra, hogy a védelem új stratégiai alapokon, megváltozott jogosultsági köre alapján valóban egyenértékű félként állhasson szemben a vádhatóság képviselőjével a büntetőeljárás során.

A büntetőeljárás fejlődésének útjai, várható jövőbeni változások

Mint ahogy már korábban jeleztem, elmozdulás várható a jogalkalmazásban, s így az ítélezésben is. Ez a szándék olvasható ki az új Bszi.-ből, valamint a Be. változásaiból is, melynek vadhajtságait a fent hivatkozott Alkotmánybírósági határozat vágta le. Az elmozdulás kétirányú. Egyrészt jelenti a kontradiktórius elemek erősödését – ezzel ténylegesen megteremtve bírói szakban a fegyverek egyenlőségének elvét – másrészt – az ítélezést is egységesítendő – az esetjog térnyerését. Tekintettel arra, hogy ez erős szemléletváltást – bizonyos esetekben paradigmaváltást – igényel, természetes az ettől való ódzkodás.⁵⁴ S hogy ez milyen változásokat hozhat a tárgyalóteremben?

A vád oldalán minimális mértékűt, de annyiban mindenképpen eltérés várható, hogy az általa megidézett tanúk esetében előre fel kell készülnie a kérdésekkel, s nehezített lesz a helyzete a védelem által megidézett tanúk vonatkozásában úgy, hogy prompt kell meglátnia a kiválasztott taktikát, stratégiát. Jelesül tehát aktívabb részvételt kíván meg a tárgyalási szakban.

A bírót érintő változások azonban ennél jóval összetettebbek. A bíró tárgyalást és bizonyítást uraló helyzete csak részben változik meg vélhetően. Ez adódik a Bp. előtti időkre visszavezethető – inkvizitórius eljáráson alapuló – hagyományokból, jogalkalmazásból. Részben azonban háttérbe kell vonulnia, célja és feladata nem az igazság kiderítése, hanem a törvény(esség) betartása és betartatása, a tényállás felderítése, valamint a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján az ítélet meghozatala – csupán kötelezettsége vezethető le az Alaptörvényből a Bszi.-ből és a Be.-ből. A tényállás felderítésére vonatkozóan azonban szükséges az elmozdulás abba az irányba, hogy elsődlegesen a felek indítványai alapján kell a jövőben

⁵³ FENYVESI, 2004. 126.

⁵⁴ Ezt támasztja alá az a helytelen gyakorlat is, hogy a kiemelt jelentőségű ügyek esetében a tanú kihallgatása nem a törvény szerint történik, hanem a már megszokott sorrendet figyelembe véve. Kétségtelen tény, hogy erre nem lehetett – a kihirdetés és hatályba lépés időközelségére figyelemmel, – felkészülni, azonban annak már – közel hat hónappal a rendelkezés hatályba lépését követően – meg kellett volna honosodnia a tárgyalóteremben, s azt a bírónak ki is kellene kényszeríteniük.

a bizonyítást lefolytatni. Ebbe beavatkozni csak szükség esetén kellene, hiszen az olyan sokszor emlegetett fegyverek egyenlőségének elve – véleményem szerint – nem csak azt kell, hogy takarja, hogy mind a vád, mind a védelem ugyanazokkal a jogosultságokkal rendelkezzen, hanem azt is, hogy a tényállás felderítése körében a bírónak ugyanannyira kell figyelembe vennie a vád és védelem helyzetét.

A legmarkánsabb változás a védőket érinti. Nyomozati szakban várhatóan nem lesz lényegi változás,⁵⁵ azonban a bírói, – illetőleg a per-előkészületi – szakban szembeűnő lehet a különbség. Eddig is lehetősége volt a védelemnek „saját nyomozásra”,⁵⁶ azonban ez vélhetően felerősödik, illetőleg új módszerek, új tudományterületek nyerhetnek teret a tárgyalóteremben.⁵⁷ Magasztos cél az ártatlanság vélelme alapján azt remélni, hogy csupán a kétséget kizáróan bizonyított tény alapján kerülhet sor a bűnösség ítéletben történő kimondására, azonban utópisztikus gondolat lenne azt feltételezni, hogy a védelemnek elégséges a vád által szolgáltatott bizonyítékok esetében a bíróban kétség ébresztése. A védelemnek feladata az ügyész – és a nyomozó hatóság – munkájának törvényességi „ellenőrzése”, kétséges bizonyítékok bizonyító erejének megdöntése, a valóságot alátámasztó bizonyítékok beszerzése. Ezek alapján előrevetíthető, hogy a szakértők szerepe megváltozik. Szerepük egyre inkább az angol megfelelőjükben (*expert witness*) megbúvó jelentés felé tolódik el, s perbeli megjelenésük nem valamely oldal – jogszabályi értelemben vett – privilégiuma lesz.⁵⁸

Magát az egész bírósági eljárást megváltoztathatja az esetjogra való hivatkozás lehetősége is, hiszen ez lényegesen nagyobb felelősséget ró majd a bírákra, mikolyabb felkészülést kíván meg a résztvevő felektől, illetőleg a védői oldal kutató munkáját igényli.

Célszerűnek látszik – bár erre vonatkozóan még iránymutatások sem születtek, hacsak a kiemelt ügyek eljárási szabályait nem nézzük – a tárgyalási rendszer megváltoztatása, szintén az angolszász jogban már ismert mód szerint. Ekkor ugyanis az előkészítő szakasz jóval hosszabb, azonban a tárgyalás elnapolása csupán lényeges körülmény esetén történik. Egy adott ügyet próbál az eljáró bíró az ítélethozatalig – szükség esetén több egymást követő napon – egyhuzamban „letárgyalni”. Ennek előnyei vitathatatlanok, a kiszámíthatóságon és tervezhetőségen túl elejét veszik a csupán per elhúzására irányuló törekvéseknek, összefogott védői munkát és stratégiát követel, valamint nem vesznek el olyan jelentős nyilatkozatok, melynek utólagos jegyzőkönyvben való rögzítése a jelenlegi magyar tárgyalási rendszer mellett lehetetlenek, s így elvesznek.

Összegzés

A 2012. január 1. napján hatályba lépett új Alaptörvény – a büntetőeljárás és az igazságszolgáltatás vonatkozásában – lényegileg új rendelkezést nem tartalmaz a 28. cikk kivételével,

⁵⁵ Változásokat természetesen generál – idővel – a bírói szakban megváltozott védői helyzet.

⁵⁶ FENYVESI Csaba: *A védőnyomozás* (A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról). Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs 2002. 212-220.

⁵⁷ Ebből adódóan az eseti szakértők szerepe felerősödik. Erre figyelemmel az Alaptörvény XXVI. cikkében foglalt állami kötelezettség egyben védői jogosultságá is válhat.

⁵⁸ A 2011. évi LXXXIX. törvény – ugyan nyomozati szakban, – de jelentősen korlátozta a védő lehetőségeit. Hatályon kívül helyezte ugyanis a Be. 111. § (3)-(4) bekezdéseit, melyben lehetősége volt a védőnek és a terheltek – külön-külön – a vádirat benyújtásától számított 15 napon belül szakértő kirendelését kérni, ha az ügyben korábban szakértőt rendelt ki az ügyész vagy a nyomozó hatóság. Ezt a kérelmet a bíróságnak mérlegelés nélkül teljesítenie kellett, a jogszabályhelyet csak abban az esetben nem kellett alkalmazni, ha a bíróság maga is szakértőt rendelt ki, vagy a Be. 112. § (1) bekezdése szerinti indítványnak az ügyész helyt adott. Természetszerűleg kérdésként merül fel az pergazdaságossá kérdése. Véleményem szerint, – ahogyan azt Tóth Mihály is kifejtette – büntetőügyben pergazdaságosságról nem lehet beszélni. A szakértő díja esetében járható útnak látszik az is, hogy a védelem által felkért szakértő díját meg kell előlegezni, amely alapjogi kérdéseket felvet, azonban a Be. 112. § (1) bekezdése esetén is saját költségén készítheti el a terhelte a szakvéleményt.

mely az egységes jogértelmezést hivatott elősegíteni, valamint az egyes alapjogok kiszélesítésével, nem csupán az Alkotmánybíróság jogértelmezéséből levezethetően. A teljesen új struktúra – elfedve ugyan, – de az alapjogok vonatkozásában is változást hozott.

Az alaptörvény elfogadását követően, – illetőleg abból kiolvashatóan – az egyes tárgykörök vonatkozásában a keretszabályokat a sarkalatos törvények hivatottak tartalommal kitölteni. Jelen tanulmány szempontjából fontosnak tartott Bszi. és Bjt. is új rendelkezéseket tartalmaz.

A sarkalatos törvényekbe foglalt, illetőleg azt megelőzően elfogadott törvénymódosítások azonban egyértelműen jelzik azt a jogalkotói szándékot, hogy a jog(rendszer) és a jogalkalmazás fejlesztésre, új irányokba való elmozdulásra szorul. Ennek egyik útja lehet az angolszász rendszer felé való nyitás, mely alapjaiban változtathatja meg a védői munkát, bevonva ezzel – ugyan kissé más, de semmiképpen sem csökkent jelentőségben – a szakértőket, különösen az eseti szakértőket. Az Alaptörvény XXVI. cikkének állammal szembeni kötelezettsége a védői jogosultságokat bővítheti, illetőleg segítség lehet abban, hogy a tárgyalóteremben – a már hivatkozott eseti szakértőkön keresztül – újabb természettudományos vívmányok jelenjenek meg, ezzel nem „csupán” segítve a bírói ítélezést, hanem azt objektívebb alapokra is helyezve.

Lényeges fejlődés lehet ez, illetőleg igazodás – különösen a Lisszaboni Szerződést követően – a zömmel esetjogot alkalmazó Európai Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezése felé, mely sok esetben a nemzeti jogalkalmazásnak is szerves része. A fentiekben részletezett változások egyebekben szélesebb alapot adnak a nemzetközi egyezményekben is deklarált alapjogok érvényesülésére.

VIKTÓRIA JÁDE VÁRDAI

The new aspect of the experts and the expert testimonies in the criminal procedure. Does the Constitution provide newer evolution for the hungarian legislation?

(Summary)

The new Constitution of Hungary came into effect on 1st of January in 2012. This Constitution basically does not contain any new regulations that have bearings on criminal procedures and jurisdiction with the exception of the Article 28 which inspired to help the unification of law interpretation. The above referenced fundamental right regulations were refined and the organizational and functional principles that determines the jurisdiction came to equilibrium.

In specific referenced domains of the cardinal laws were called to complete the regulations of Constitution with meaning. The declared to be important Act CLXI and CLXII of 2011 - from the point of view of this study - are also containing new regulations.

Meanwhile the regulations that stated in the cardinal laws and the previously accepted law modifications exactly show a law creating intent that means the system of the law and the application of the law needs upgrades and a movement toward new ways.

One of the ways could mean the opening toward the common law and judge made law that will change the procedure of the defending party with the invitation of the somewhat different but nonetheless important experts and especially the expert witnesses.

The commitment of the Article XXVI of the Constitution toward the State could not only broaden the advocates' authority and provide support to surface new natural science acquisitions in the court through the use of the referenced expert witnesses and helping the procedures of the judge but also placing it on more objective base.

This could be a meaningful advancement and also alignment toward the judging of the Court of Justice of European Union and the European Court of Human Rights especially after the Lisbon Treaty which uses mainly case-law and are organic part of the national application of the law.

The above referenced changes are providing broader base for the emergence of the fundamental rights declared in international agreements.